

УДК 366.8(477.83:091)(092)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.1.15>

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОДІЖНИХ СПОРТИВНО-ПРОСВІТНИЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ З 1848 ПО 1939 РОКИ

Церковник С.І.,
*кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
відділ організації наукової роботи,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
ORCID: 0000-0002-2293-1880*

Церковник С.І. Правові основи регулювання та функціонування молодіжних спортивно-просвітницьких організацій у Східній Галичині з 1848 по 1939 роки.

Товариство «Просвіта» в ХІХ–ХХ століття відіграло ключову роль у формуванні та розвитку української культурно-освітньої сфери в Східній Галичині. Його діяльність базувалася на історико-правових принципах, які визначали його мету, завдання та організаційну структуру. Основною метою «Просвіти» було піднесення освітнього та культурного рівня українців. В основі діяльності лежала ідея національно-культурної свідомості та самосвідомості. Також сприяла створенню розгалуженої мережі товариств, охоплюючи різні верстви населення. Це дозволило формувати єдину спільноту, яка розуміла національні потреби та прагнення. Активно працювала над українізацією шкільної системи та популяризацією української мови в освітньому процесі. «Просвіта» ініціювала та підтримувала створення різноманітних громадських, освітніх, культурно-просвітницьких та інших організацій, таких як «Сільський Господар», «Маслосоюз», «Народня Торговля», «Рідна Школа», «Руська Бесіда», «Союз Українок», «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг» і багато інших. Відіграла визначну роль у національно-визвольному русі у якому «Просвіта» вважалася однією з основних інституцій, яка виховувала патріотичні почуття та національну свідомість серед українців. Організаційна структура «Просвіти» сприяла об'єднанню українців у сильну та добре організовану спільноту, яка була готовою до самовизначення та національного відродження. Активно працювала над збереженням та розвитком української культури та ідентичності, підтримуючи українські традиції та мову. Ряд студентських організацій, таких як Українське студентське товариство «Січ», «Академічний кружок», «Друг», «Дружній лихвар», «Академічне братство», «Ватра», «Академічна громада», «Основа», «Український студентський союз», свідчать про різноманіття та багатозаровість українського студентського руху. Вони працювали на базі провідних вищих навчальних закладів Львова, таких як Львівський університет та Львівська політехніка. Напередодні Другої світової війни у західній частині України, зокрема в Галичині, існувало значне число молодіжних товариств, що були об'єднані в повітові Союзи. Ці об'єднання розподілялися за кількістю від 10 до 30 місцевих товариств і виконували різні функції в галузі спорту, культури та освіти. Наприкінці травня 1933 року в Галичині діяло 109 Союзів, які об'єднували 12 повітових та 254 місцевих товариства. Загалом, їх членство складало 13,245 особи. Товариства активно займалися різноманітними видами діяльності, такими як футбол, волейбол, лижі, драматургія та інші види культурно-освітніх заходів.

Ключові слова: Статут, Товариство «Просвіта», Сокільсько-січова ідея, Руханково-гімнастичне товариство «Сокіл», «Рідна школа».

Tserkovnyk S.I. Legal basis for the regulation and functioning of youth sports and educational organizations in Eastern Galicia from 1848 to 1939.

The Prosvita Society in the nineteenth and twentieth centuries played a key role in the formation and development of the Ukrainian cultural and educational sphere in Eastern Galicia. Its activities were

based on historical and legal principles that determined its purpose, tasks and organisational structure. The main goal of Prosvita was to raise the educational and cultural level of Ukrainians. Its activities were based on the idea of national and cultural consciousness and self-awareness. It also promoted the creation of an extensive network of societies covering different segments of the population. This allowed for the formation of a united community that understood national needs and aspirations. She actively worked on the Ukrainisation of the school system and the promotion of the Ukrainian language in the educational process. «Prosvita» initiated and supported the creation of various public, educational, cultural and other organisations, such as «Selskii Hospodar», «Maslosoyuz», «Narodna Torgovlya», «Ridna Shkola», «Ruska Besida», «Union of Ukrainian Women», «Sokil», «Sich», «Plast», «Luh» and many others. It played a prominent role in the national liberation movement, in which Prosvita was considered one of the main institutions that fostered patriotic feelings and national consciousness among Ukrainians. The organisational structure of Prosvita helped to unite Ukrainians into a strong and well-organised community that was ready for self-determination and national revival. It actively worked to preserve and develop Ukrainian culture and identity, supporting Ukrainian traditions and language. A number of student organisations, such as the Ukrainian Student Society Sich, Academic Circle, Druh, Druzhnyi Lichvar, Academic Brotherhood, Vatra, Academic Community, Osnova, and Ukrainian Student Union, demonstrate the diversity and multilayered nature of the Ukrainian student movement. They worked on the basis of the leading higher education institutions of Lviv, such as Lviv University and Lviv Polytechnic. On the eve of the Second World War, in the western part of Ukraine, particularly in Galicia, there were a significant number of youth associations that were united into county unions. These associations ranged in size from 10 to 30 local societies and performed various functions in the fields of sports, culture, and education. At the end of May 1933, there were 109 unions in Galicia, uniting 12 county and 254 local societies. Their membership totalled 13,245 people. The societies were actively engaged in various activities such as football, volleyball, skiing, drama, and other types of cultural and educational events.

Key words: Statute, Prosvita Society, Sokilsko-Sich idea, Sokil Gymnastic Society, Ridna Shkola.

Постановка проблеми. В кінці XIX – на початку XX століття в Галичині з’явилися українські молодіжні товариства через складне соціально-економічне та політичне положення галичан під час австро-угорського і, а надалі, польського владарювання. Економічний тиск перетворив Галичину на сировинний придаток для Австро-Угорської імперії, з низькими зарплатами та бідним матеріальним становищем місцевого населення. Заради кращого майбутнього тисячі галичан-українців були змушені залишати свою батьківщину та шукати кращий життєвий шлях за межами Галичини. Безправ’я політичного становища українців поглиблювало національну дискримінацію, особливо у відношенні української мови та культури, які переслідувалися та виганялися з усіх сфер. Це відображалось в морально-етичній поведінці українського населення.

Стан дослідження. Вивчення історіографії цієї проблеми вказує на те, що обсяг дослідження та його зв’язок з предметом та об’єктом є досить значним. Наразі стан дослідження проблеми, що стосується правових основ регулювання та функціонування молодіжних спортивно-просвітницьких організацій у Східній Галичині з 1848 по 1939 роки, може бути охарактеризований як недостатньо вивчений. Дослідженню українських молодіжних спортивних товариств, які відіграли важливу роль у національному відродженні західноукраїнських земель відіграли важливу роль наукові внески таких дослідників, як І. Андрухів, Т. Панфілова, Б. Трофим’як, інші. Особливо відзначається дисертаційне дослідження Б. Трофим’яка під назвою «Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини: (друга пол. XIX ст. – перша пол. XX ст.)». Це дослідження розглядає роль та діяльність гімнастично-спортивних організацій у національно-визвольному русі Галичини в зазначений історичний період. Дисертації Н. Мисака, Г. Ріккарді та інших також внесли свій вклад у вивчення цього аспекту. Існуючі джерела та дослідження в цьому напрямку можуть бути обмеженими або відсутніми, що створює потребу у подальших наукових розвідках та детальному аналізі. Важливо провести досліджень для розкриття різних аспектів, зокрема правовому контексті вказаного періоду, щоб зрозуміти повний спектр впливу та значення організацій у відповідний історичний період.

Метою статті є комплексне дослідження правових основи, які визначали діяльність молодіжних спортивно-просвітницьких організацій у період з 1848 по 1939 роки, який включає аналіз законів, положень, інструкцій та інших юридичних актів, які регулювали їх діяльність та вплива-

ли на їхні можливості із вираховуванням історичного контексту того часу, розкриваючи події, які вплинули на створення та розвиток молодіжних спортивно-просвітницьких організацій.

Матеріали та методи. Дослідження базується на використанні комплексу методів, зокрема аналізу нормативно-правових актів, порівняльному дослідженні молодіжної організації з іншими молодіжними спортивно-просвітницькими організаціями у Східній Галичині у вказаний період.

Вклад основного матеріалу. Великий рівень неграмотності у Львівському, Станіславському і Тернопільському воєводствах становив понад 80%, а в деяких повітах перевищував навіть 90% [1].

Неграмотність, особливо серед молоді, в Галичині призводила до моральної та культурної деградації українського населення. За даними Міністерства внутрішніх справ на початку 90-х років XIX століття українці Галичини, які склали понад 70% населення, були відповідальні за третину всіх злочинів в Австро-Угорській імперії. Найпоширенішими злочинами були: пияцтво (90%), проституція (88%), бродяжництво (86%), посягання на честь і гідність людини (68%), навмисні тілесні пошкодження (74%) і так далі [2].

Така ситуація серед української молоді вимагала від прогресивної української інтелігенції негайних та кардинальних заходів у питанні виховання молоді в національному дусі. У цьому контексті українські молодіжні та студентські товариства повинні були взяти на себе відповідальність за вирішення цих завдань.

З початку 60-х років XIX століття ситуація в Галичині свідчила про піднесення національного життя, активізацію народних мас і звернення до духовних цінностей та власної культури. Це виявилось у заснуванні громадських, освітніх та культурно-просвітницьких організацій, таких як «Руська бесіда», «Просвіта», Наукове Товариство ім. Шевченка, Товариство «Рідна школа» і інші. Одним з активних виразників цього процесу стало перше гімнастичне товариство «Сокіл», засноване в лютому 1894 року, яке визначало як «спосіб підняття народної свідомості та визволення від імперського гніту» [3, с. 23].

Установчі збори товариства «Сокіл» відбулися 17 липня 1892 року у Львові. На цих зборах В. Лаврівський представив доповідь про статут товариства, а щодо його назви розглядалися різні пропозиції, такі як «Січ», «Львівська січ», «Галицький лев», «Руський лев», «Український лев». Надалі учасники зборів прийняли назву «Сокіл» як символ всеслов'янської ідеї. [4, с. 126].

Статут гімнастичного товариства «Сокіл» був складений у грудні 1892 року та остаточно затверджений Міністерством внутрішніх справ Австро-Угорщини та Галицьким губернаторством у 1893 році. Цей документ вирізнявся достатньо чіткою правовою основою і відповідав статутам інших товариств культурно-просвітницького характеру. Місцем заснування Товариства було місто Львів. Товариство мало свій власний прапор із лівим у синьому полі, а також девіз «Бодрімось».

За суто спортивними завданнями, такими як виховання своїх членів у фізичному і духовному розвитку, товариство «Сокіл» приділяло увагу національно-патріотичному вихованню молоді. Керівним органом були Загальні збори, які скликалися Старшиною один раз на рік, а також Надзвичайні збори за потреби. Загальні збори розв'язували всі питання товариства, крім виключення членів [5, арк. 13]. Старшина, складена з голови, представників і членів, збирала щомісяця для обговорення. Мировий суд вирішував усі спори в товаристві, а ліквідація завершилася рішенням Загальних Зборів за згодою 3/4 членів. На початку XX століття «Сокіл» розширив свою діяльність до 11 секцій та комісій. У 1904 році кількість організацій значно зросла, підтверджуючи широкий національний вплив «Сокільсько-січової ідеї». У зв'язку зі зростанням осередків та створенням власних «Січей» «Сокіл» змінив статут і виключив назву «Сокіл-Батько» наприкінці 1905 року [6, с. 14].

На червень 1914 року «Сокіл» нарахував 974 осередки та 32 700 членів. У період Першої світової війни товариство активно співпрацювало з Легіоном УСС та УГА [7, с. 19]. У період Першої світової війни практично всі члени Товариства «Сокіл» вирішили приєднатися до Легіону Українських Січових Стрільців і активно брали участь у національно-визвольних змаганнях, у тому числі в Українській Галицькій Армії (УГА).

У 1920 роках характер діяльності товариства залишився подібним до попереднього періоду. Замість австро-угорського панування наступила польська окупація, яка продовжила асиміляційну політику своїх попередників, використовуючи ще жорстокі методи. «Соколу» та іншим українським молодіжним товариствам довелося в нелегких умовах протистояти польському шовінізму. Польська окупаційна влада докладно стежила за українськими громадськими організаціями, зокрема «Сокіл», переслідувала їх, забороняла їм створювати та розпускати за будь-які властивості. У 1922 році в Західній Україні з 52 товариств польська влада ліквідувала 21 [8, с. 133].

У жовтні 1932 року польський сейм прийняв новий «Закон про товариства», який встановив віковий ценз для тих, хто бажав стати членом будь-яких товариств. Відповідно до нового закону особа могла стати дійсним членом товариства лише після досягнення 18 років.

Додатково, новий закон забороняв усім українським молодіжним товариствам займатися одночасно спортивною і пожежною справою. За цими новими обмеженнями їм довелося вибрати лише один вид діяльності: якщо обрано спортивний напрям, то необхідно було б узгоджувати програму діяльності з Державного відділу фізичного виховання і військовий вишкіл, а пожежну справу – з Державного відділу пожежної безпеки ім. св. Флоріана.

У зв'язку із цим «Сокіл» наприкінці 1932 року вносить зміни до своїх статутів і змінює свою назву на «Руханково-гімнастичне товариство Сокіл» [6, с. 15]. З 1933 року створено трирівневу організацію товариства: гнізда, повітові (окружні) осередки та центральну структуру «Сокола-Батька». Для здобуття першості серед сокільських гнізд краю, оргвідділом центрального проводу «Сокола-Батька» розроблені вимоги суперництва. Старшина соціального гнізда зобов'язувалася щоквартально подавати до «Сокола-Батька» звіти, які містили 19 питань, відповідно до кожного місяця року. Одночасно була розроблена програма діяльності Старшини гнізда, голови, інструктора, начальника, вихователя, скарбника, господаря [8, с. 138].

Під час польської окупації, втілюючи політичну програму колонізації та колонізації західних земель України, вдалися режим до відкритих репресій. У 1930 році влада провела відому «криваву пацифікацію» (умиротворення) на східних «кресах» (окраїнах), а також заборонила та ліквідувала молодіжне гімнастично-патріотичне товариство «Пласт». Наприкінці 1934 року новими законами про товариства і спорт влада обмежила діяльність сокільських організацій. Це підтверджено в Польщі кількістю соціальних товариств і новим законом Міністерства внутрішніх справ про Союз Пожежної Сторожі 1935 року.

Таким чином, якщо в 1929 році в Східній Галичині існувало 586 сокільських гнізд, то після прийняття завершеного закону в 1935 році їх залишилося лише 182. Загалом, коли у довоєнний період у 974 товариствах «Сокола-Батька» було близько 33 тис. членів, то до 1936 року ця кількість зменшилася до 23 тис. [8, с. 159]. У цьому контексті слід зазначити, що видача єдиного статуту Міністерства внутрішніх справ (дальше – МВС) для пожежних товариств Польщі від 14 січня 1935 року втратила значну роль у скороченні кількості сокільських гнізд і утруднювала вільний розвиток українського суспільства в Галичині [8, с. 159].

Відповідно до нового статуту всі пожежні товариства повинні були підпорядковуватися Союзу Пожежної Сторожі Речі Посполитої. Цим статутом створено умови для відволікання української молоді від сокільських товариств. відповідно, відповідно до закону про пожежне 1935 року, створення відповідних товариств у селі мала відбуватися за участю польської молоді, що утруднювало розвиток українського сокільського руху.

У світлі нових законів про товариства, спорт і пожежну охорону, старшина «Сокола-Батька» змінила статут на загальних зборах Товариства у квітні 1934 року і передала його до Воєводства через міського старосту. Однак ця передача затягувалася, і лише 3 липня 1935 року статут був переданий МВС Польщі. З 1 червня 1935 року набрав чинності новий закон про пожежне господарство, який включав понад 200 сільських гнізд та лугових товариств, які діяли за іншими статутами. Це призвело до паралічу діяльності та діяльності цих товариств. «Один із законів МВС Польщі 1935 року про пожежу повністю паралізував промисловість і діяльність сільських пожежно-рухових соціальних гнізд» [9, арк. 31]. У зв'язку з цим центральним управлінням «Сокола-Батька» у Львові надсилало інструкції всім товариствам у краю, закликаючи їх прийняти новий статут до 1 червня 1935 року, де замість назви «пожарно-гімнастичні» мала бути використана назва «спортивно-гімнастичні». товариства. Ця акція «Сокола-Батька» мала на меті зберегти українські соціальні товариства від впливу польської шовіністичної ідеології. [8, с. 160].

Пожежно-руханкове товариство «Січ» було іншим за чисельністю молодіжним товариством у Галичині. Заснування 5 травня 1900 року в селі Завалля Снятинського повіту Станіславського воєводства коломийським адвокатом і видатним діячем Української радикальної партії Кирилом Трильовським [3, с. 16]. Важливо відзначити, що філії товариства діяли не лише в Галичині, але й на Буковині та Закарпатті. Статут товариства «Січ» передбачав конкретні практичні заходи для досягнення мети, які включали: організація стимулювала своїх членів до здоров'я та використання спортивного обладнання для гімнастичних та атлетичних занять. Товариство проводило тренування та вправи з гімнастики, щоб розвивати фізичну силу та гнучкість серед своїх членів.

Гімнастичні й атлетичні заботи які сприяли поєднанню масово січових гімнастичних вправ із проведених зустрічей [8, с. 223].

Відмінності між «Соколом» та «Січчю» вказують на різний характер їхньої взаємодії з релігійними та духовними структурами. Якщо «Сокол» тісно співпрацював з Греко-Католицькою Церквою і мав підтримку духовенства, то «Січ» мала виключно світський характер. У Статуті «Січі» чітко було визначено, що членами товариства можуть бути лише світські особи, а доступ духовних осіб до «Січі» був заборонений [10, с. 25].

Хоч своє походження як пожежне товариство, «Січ» визначала свої головні цілі та завдання як «атлетична і просвітницька діяльність» [12, арк. 2]. Це вказує на те, що хоча початково організація може бути заснована з іншою метою, з часом її функції можуть еволюціонувати відповідно до потреб членів та суспільства. Керівними органами «Січі», як і в «Соколі», були Загальні збори та Старшина.

Це нововведення в Статуті «Січі» вказує на те, що організація була орієнтована не тільки на гімнастичну та спортивну діяльність, але також визнавала важливість участі у громадському житті та виконанні соціальних функцій. Розділення на «чети» (відділи) з різними обов'язками свідчить про комплексний підхід до виконання завдань та роль «Січі» в громадському порядку. Кожна «чета» в «Січі» мала свої визначені обов'язки до яких входили: збереження майна громадян при пожежах та стихійних лихах; забезпечення якнайшвидшого гасіння пожежі; ресурсне забезпечення при гасінні пожежі, зокрема, забезпечення водою; охорона майна від мародерів і злодіїв. Це розподіл завдань свідчить про те, що «Січ» відігравала роль не лише гімнастичного товариства, але й виконувала функції громадської організації з активною участю у різних сферах громадського життя та захисту інтересів громадян [12, арк. 4].

Структура «Січового Союзу» та організаційна побудова «Січі» свідчать про його комплексний характер та розгалуженість. Основні елементи цієї структури включали місцеві осередки (коші) які утворювали повітову Січ, мали свою січову раду, яку очолював повітовий отаман; повітова Січ, яка входила до Січового Союзу та мала автономію. Варто відмітити об'єднання руханково-пожежних товариств «Січ» і «Українські Січові Стрільці», які мали світський стан членів. Завданням Січового Союзу було забезпечення одностайності у січовому і стрілецькому русі та поширення його.

Центральним органом для прийняття рішень був З'їзд «Січей», що включав представників усіх рівнів Крайова Січова Рада представницький орган, який виконував функції за допомогою січових з'їздів. Генеральна січова Старшина обиралася Головною Січовою Командою та повітовими отаманами, відповідала за головні організаційні рішення. Генеральний отаман обирався Головною Січовою Командою та повітовими отаманами, представляв вищий рівень управління. Ця структура свідчить про систематичний і організований підхід «Січі» до реалізації своїх цілей та об'єднання діяльності різних рівнів українського січового руху [8, с. 217–228].

Повітова Січова Рада складається з усіх кошових «Січей» і товариств «Українські Січові Стрільці» (далі – УСС) одного судового повіту, яка із своїх членів вибирає Повітову Січову Старшину з дев'яти членів. Повітові посади включають отамана, осавула, писаря, скарбника, обозного і чотирьох четарів. Основною вимогою було те щоб члени цієї Старшини повинні проживати в одному повіті. Кожна «Січ» зобов'язана платити до каси УСС найменше дві корони щорічно. Кожний січовик повинен сплачувати одну корону і двадцять сотиків щорічно на січову газету «Січові Вісти».

Ці рухи стали не лише фізичним вихованням, а й важливим чинником національного відродження та формування патріотичних цінностей [8, с. 255].

З 1921 по 1925 роки, польська окупаційна влада дійсно призупиняла діяльність та розпускала різні українські організації, включаючи «Січ». Це було пов'язано з політикою польського уряду, спрямованою на контроль і стримання українського національного руху та підтримку державної інтеграції. Варто відзначити, що в цьому контексті «Січ» виступала як одна з організацій, яка залучала молодь і сприяла збереженню української ідентичності та культурних цінностей. Влада вбачала в цьому небезпеку для своєї політичної стабільності. Враховуючи заборону, старшина повітової «Січі» зуміла знайти вихід з даної ситуації [8, с. 468].

За вами наданим контекстом, здається, що старшина львівської повітової «Січі» діяла стратегічно, пристосовуючись до політичного середовища та обмежень польської окупаційної влади. Шляхом створення нового статуту і введення товариства під трьома різними назвами – «Січ»,

«Луг» і «Братство» – старшина спробувала уникнути заборон та затвердження владою. Цей хід дозволив зберегти ідеї та цінності організації, хоча і під іншими обличчями.

Назва «Луг» мала глибокий історичний зв'язок з Козаччиною та Великим Лугом, що може бути розглянуте як спроба утримати та продовжити козацьку традицію в умовах, коли офіційна політика тиснула на українську національну самосвідомість та організації [8, с. 468].

Статут товариства «Луг» визначав різні сфери діяльності, які включали культурно-освітні та фізичні аспекти. Такі ініціативи свідчать про бажання не лише зберегти, але і розширити сферу впливу організації під новою назвою «Луг». Варто виділити ключові аспекти роботи товариства: організація лекцій, доповідей, аматорських вистав, та курсів для неграмотних має на меті підвищення рівня освіти та свідомості; утримання бібліотек та читальнь сприяє доступу до знань та розвитку читацької культури; залучення до музичної діяльності та утримання хору сприяє розвитку музичних здібностей та творчого вираження; проведення гімнастики та утримання футбольної команди сприяє фізичному розвитку та збереженню здоров'я; фізична активність та навички відзначені для загального фізичного розвитку та придбання навичок; організація соціальних заходів та свят сприяє створенню сприятливого спільного середовища; здійснення тренувань та курсів дозволяє надавати практичні навички та виховувати відповідальність.

Це свідчить про багатогранний підхід «Лугу» до розвитку своїх членів та спробу вплинути на різні аспекти їхнього життя [11, арк. 20]. У травні 1931 року Лугове товариство пройшло важкий період свого існування і пережило зміни, пов'язані з переговорами з польським урядом. Однією з ключових подій стало отримання організацією нового статуту, затвердженого владою 17 березня 1932 року. Новий статут, здається, забезпечив Товариству більше можливостей для розвитку та офіційного визнання.

Варто виділити важливі аспекти нового статуту такі як: організації Товариство отримало нову назву – «Українське руханково-спортивне товариство «Луг»»; головним органом став «Великий Луг» із зосередженням у Львові; статут надавав можливість створювати локальні, повітові та окружні центри товариства, що вказує на важливість структурованості та організованості руху; товариство поширилося на Львівське, Станіславське і Тернопільське воєводства; мета товариства була сформульована як фізичне та моральне виховання молоді. Членами могла бути не лише школярська молодь, але й молодь віком 14–18 років, за умови згоди батьків; матеріальні засоби товариства включали вступні та членські внески, пожертвування, а також прибуток від заходів, таких як вистави, концерти, лекції, зустрічі та забави; товариство мало право на придбання у власність будівель та площ для вправ.

Ці кроки та нововведення свідчать про стратегічні зміни в організаційній структурі та орієнтації Товариства, спрямовані на подолання труднощів і сприяння подальшому розвитку руху. Товариство «Луг» у 30-х роках здійснює свою діяльність у напрямку руханково-спортивного руху та виконує схожі національно-соціальні завдання, що і «Січ» та «Сокіл». Вони були спрямовані на фізичне та моральне виховання молоді, збереження та підтримку національної ідентичності, а також сприяння соціальному та культурному розвитку громади.

Ці організації мали за мету сприяти формуванню сильної та організованої молоді, зокрема за допомогою спорту, фізичних вправ, культурно-освітніх заходів та інших ініціатив. Такий підхід є типовим для національних руханкових товариств, які діяли в умовах соціально-політичних змін та викликів [6, с. 20].

Історія сокільського руху в Галичині дійсно має глибокі корені та розвиток задовго до Першої світової війни. Організації, такі як «Сокіл» і «Січ», виникли як руханково-спортивні та патріотичні організації з метою виховання молоді, фізичного розвитку та підтримки української ідентичності.

Тасмний мілітарний гурток у Львові, який з'явився ще до Першої світової війни, свідчить про зацікавленість молоді в військово-патріотичних аспектах. Також «Пласт», заснований у 1911 році, слугував меті ознайомлення молоді з військовою справою та виховання патріотичних почуттів. Пласт, відмежовуючись від державної шкільної системи, мав можливість виховувати дітей та підлітків в дусі української мови, культури та історії. Це сприяло формуванню національної самосвідомості та готовності до боротьби за незалежність України. Такий підхід виявився ефективним у забезпеченні збереження та розвитку української ідентичності серед молодого покоління [8, с. 273].

За радянської влади, яка прийшла на західноукраїнські землі внаслідок пакту Молотова-Ріббентропа, всі українські політичні партії, громадські об'єднання, включаючи молодіжні товариства,

були заборонені. Це сталося в контексті політики сталінізації та репресій, спрямованих проти будь-яких незалежних громадських організацій, які могли б конкурувати з владою чи викликати непокої. Така ситуація призвела до ліквідації та придушення активності різноманітних товариств та об'єднань [8, с. 495].

Висновки. Подібність у статутах українських культурно-освітніх організацій, товариств і спілок може бути пояснена спільними цілями та завданнями цих установ, а також відповідністю їхньої структури чинному законодавству на території, де вони діяли. Це свідчить про те, що ці організації спільно працювали для досягнення спільних цілей, пов'язаних з укріпленням національної самосвідомості, збереженням культурної спадщини та забезпеченням освітніх потреб українського населення.

Створення та діяльність українських студентських товариств та спілок дійсно вплинуло на національно-визвольний рух у період від 1848 до 1939 року. Ці організації відігравали ключову роль у вихованні національно свідомої молоді, підготовці лідерів та активістів національно-визвольного руху. Результатом їхньої діяльності стало масове піднесення патріотичного духу, що сприяло подальшому розвитку національної ідеї та державотворенню на західноукраїнських землях. Аналіз становлення та діяльності українських студентських товариств та спілок у Східній Галичині має велику актуальність та значущість, оскільки ці організації являти собою важливий елемент культурно-просвітницького та наукового середовища. Дослідження їхньої діяльності дозволяє краще зрозуміти внесок української студентської молоді у формування національної ідентичності та розвиток культурного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Галичанин. Львів, 1897. 15 лютого.
2. Галичанин. Львів, 1897. 16 лютого.
3. «Сокіл-батько» – спортивно-руханкове товариство у Львові: альманах, 1894–1994. / відп. за вип. і упор. Анна Благітка. Львів: РВО «Основа», 1996. 267 с.
4. Панфілова Тетяна. Юнацько-молодіжні, культурно-освітні та спортивні товариства Галичини (XIX ст.). Проблеми гуманітарних наук. 2014. Випуск 34. Історія. С. 123–133.
5. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Фонд 312. Опис 1. Справа 1.
6. Андрухів І.О. Українські молодіжні товариства Галичини: 1861–1939 рр.: короткий історичний нарис. Івано-Франківськ: Б.В., 1995. 73 с.
7. Генік Л.Я. Релігійно-моральне виховання в українських навчальних закладах Східної Галичини кінця XIX – початку XX століття: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2003. 25 с.
8. Трофим'як Б.Є. Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини: (друга пол. XIX ст. – перша пол. XX ст.): монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2001. 694 с.
9. Державний архів Тернопільської області. Фонд 231. Опис 1.
10. Про січовий рух / «Запорожець» календар для народів на рік 1921. – Коломия. 1921. 32 с.
11. Державний архів Львівської області. Фонд 1. Опис 57. Справа 1237.
12. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Фонд 847. Опис 1. Справа 7.